

SAMI
PIHLSTRÖM
ennen
kuin
ihminen
väistyy

NTAMO

ennen kuin
ihminen
väistyy

© SAMI PIHLSTRÖM 2025
ISBN 978-952-215-954-0

ULKOASU & TAI
Göran de Kopior

KANNEN KUVA
Pieter Bruegel vanhempi, *Sadonkorjaajat*
(De korenoogst, 1565), öljy puulle, 119 x 162 cm,
(kuva käännetty), The Metropolitan Museum of Art,
New York, Yhdysvallat

VALMISTAJA
BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

NTAMO
Helsinki 2025 (IV LINJA 18, 00530 HKI)
www.ntamo.net (info.ntamo@gmail.com)

SAMI
PIHLSTRÖM

Ennen kuin ihminen väistyy

Humanistin
huolia
ja
haaveita

NTAMO
Helsinki
2025

LUKIJALLE

Tämän teoksen kahdeksas luku käy pieneen dialogiin suomalaisen filosofian ja humanismin suurimpana pidetyn hahmon Georg Henrik von Wrightin kanssa. Työni ei ole skolaarinen tutkimus von Wrightin ajattelusta – jota nykyisin tutkitaan varsin paljon – mutta päättäessäni koota hieman eri yhteyksissä syntyneitä tekstejäni kirjaksi humanismin teeman ympärille mielessäni oli väistämättä yhtenä (luonnollisesti ylittämättömänä) historiallisena mallina von Wrightin *Humanismi elämänasenteena* (1978). Muistaakseni tuo teos oli aikoinaan pakollista luettavaa kaikille Helsingin yliopiston humanistiopiskelijoille, joten minäkin luin sen yhtenä elämäni ensimmäisistä tenttikirjoista syyslukukauden 1989 alkupäivinä aloitettuani teoreettisen filosofian opinnot.

Muistelmissaan *Elämäni niin kuin sen muistan* (2002) von Wright otsikoi aikalaiskriittistä ajatteluaan ja kirjoitteluun käsittelevän luvun Shakespeare-sitaatilla: ”Sijoiltaan aika mennyt on.” Hamletin I näytöksen viimeiseen repliikkiin sisältyvän lauseen kääntää akateemikon käyttämää Paavo Cajanderin suomennosta (1879) ytimekkäämmin Eeva-Liisa Manner (1981): ”On aika sijoiltaan.” Tähän fiktiivisen tanskalaisprinssin näkemykseen lienee näinä päivinä jokaisen aikaansa seuraavan ajattelijan helppo yhtyä. On vaikeaa edes tietää, mistä pitäisi aloittaa, jos tehtävänä olisi aikamme eettisten, poliittisten ja maailmankatsomuksellisten kriisien erittely.

Yksi filosofian parhaista puolista on, että filosofinen pohdiskelu voi tarttua miltei mihin tahansa aiheeseen.

Toisin kuin muilla tieteillä, filosofialla ei ole varsinaisesti omaa tutkimuskohdetta. Niinpä se voi käsitellä sekä perinteisiä filosofisia ikuisuuskysymyksiä että ajankohtaisia, esimerkiksi yhteiskunnalliseen ja maailmanpoliittiseen tilanteeseen liittyviä ongelmia. Uskoakseni humanismin näkökulma on olennainen molemmissa. Niinpä tähän teokseen sisältyy sekä yleisiä filosofisia tarkasteluja esimerkiksi tieteestä, uskonnosta ja etiikasta että käsillä oleviin kriiseihimme syventyvää debatointia muun muassa sodan ja rauhan kysymyksistä. Ajallinen ja ajaton – toivoakseni – limittyvät ja valaisevat toisiaan ”ihmisen maailmaa” ja sen mahdollisesti särkyvää järjestystä analysoitaessa.

Kuten kirjan lopussa oleva luettelo lukujen taustalla olevien tekstien alkuperästä osoittaa, tämän teoksen sisältö on syntynyt alun perin eri yhteyksissä, esimerkiksi konferenssisielteinä tai erillisinä artikkeleina, laadituista kirjoituksista (joita on kuitenkin huomattavasti muokattu, laajennettu ja yhtenäistetty). Niinpä olisi mahdotonta kiittää erikseen kaikkia teoksen ideoihin ja argumentteihin vaikuttaneita – heitä on monia. Tyydynkin siksi nimeämään erityisesti instituutioita – ihmisen maailman keskeisiä elementtejä – jotka ovat tavalla tai toisella olleet ratkaisevassa roolissa tämänkin kirjan sisältämien ajatusten muotoutumisessa. Näitä ovat erityisesti Helsingin yliopisto ja sen teologinen tiedekunta (jossa olen toiminut uskonnonfilosofian professorina vuodesta 2014), Suomen Filosofinen Yhdistys (jonka puheenjohtaja olin vuosina 2016-2024 mutta jonka hallituksessa työskentelin aktiivisesti jo vuodesta 1996) ja Suomen Akatemia (jonka luottamustehtävissä sain

viettää kuusi kiireistä mutta kiinnostavaa vuotta 2016-2021; vrt. tiedepoliittinen luku 1). Ilman mahdollisuutta osallistua näiden organisaatioiden toimintaan olisin jäänyt paitsi monesta ajatuksesta ja kohtaamisesta, jotka ovat muovanneet tätäkin teosta.

Ihmisyksilöistä rajaan kiitokseni harvoille. Jatkuva dialogi professori Sari Kivistön kanssa muun muassa humanismista ja humanistisista tieteistä sekä kaikesta muustakin maailmassa on luonnollisesti suunnannut tämänkin teoksen ajatusmaailmaa. Humanistisille opin-teille päätyneet tyttäreni Meeri ja Katri Pihlström taas ovat eksplisiittisiä tai implisiittisiä keskustelukumppaneita erityisesti kaikessa, mikä koskee inhimillisen elämän ja maailman tulevaisuutta vaikeina aikoinamme.

Mahdolliselle lukijalle toivon kriittisen ajattelun ja erimielisyydenkin hetkiä kirjan äärellä.

Pohjoisessa Helsingissä kesäkuussa 2025

JOHDANNOKSI

Olen koonnut tähän teokseen alun perin erillisiksi artikkeleiksi tai esitelmiksi 2020-luvulla laatimiani kirjoituksia, jotka kaikki tavalla tai toisella puolustavat *humanistista* näkökulmaa paitsi filosofisiin kysymyksiin, myös laajemmin elämään, yhteiskuntaan ja maailmaan. Kuten käsiteltävien teemojen kirjo osoittaa, humanistin huolet ja haaveet ovat monimutkaisessa maailmassamme varsin moninaiset. Itse tekstit olen kuitenkin pyrkinyt nivomaan tiukasti toisiinsa niiden ajatuskulttuurin yhdistellen. Kirja käsittelee näennäisesti varsin erilaisia aihepiirejä, mutta se on hankkeelleni olennaista: humanismin näkökulma yhdistää käsiteltyjä kysymyksiä, ja juuri tätä haluan korostaa. Teoksen lukuja on mahdollista lukea erillisinä, mutta toivoakseni ne avautuvat myös melko yhtenäisenä, joskin ehkä hiukan rönsyilevänä, argumenttina, joka etenee tiedettä, yliopistoa ja uskontoa ja muita katsomuksia koskevista pohdintoista (luvut 1–6) sotaa, tauteja ja tulevaisuuden uhkia käsitteleviin loppulukuihin (luvut 7–10).

Aloitan tarkastelemalla humanistisen tutkimuksen ja sivistyksen merkitystä nyky-yliopistossa ja -yhteiskunnassa. Esitän tässä yhteydessä sekä tutkimusjärjestelmäämme koskevia tiedepoliittisia huomioita (luku 1) että filosofisempia erittelyjä siitä, miten humanististen tieteiden tutkimusalue tulisi hahmottaa (luku 2), esimerkkitapauksena oma erityisalani uskonnonfilosofia, jonka suhde yhtäältä filosofiaan yleisesti ja toisaalta teologian ja uskonnotutkimuksen eri osa-alueisiin

herättää jatkuvasti keskustelua. Tässä yhteydessä tärkeäksi teemaksi nousee humanistitutkijan ja tutkimuksen suhde normatiivisiin pyrkimyksiin – eli kysymys tieteellisen tutkimuksen arvovapaudesta ja arvosidonnaisuudesta (luku 3).

Avauslukujen jälkeen siirryn pohtimaan sitä, miten 1900-luvun filosofian kehitys hahmottuu meille 2020-lukua eläville ihmisille valistuksen jatkeena ja modernistisena projektina – erityisesti tieteen, filosofian ja uskonnon humanistisissa leikkauspisteissä. Tätä tarkastelua taustoittaa katsaus Wienin piirin liki sadan vuoden takaiseen loogiseen empirismiin ja ’tieteellisen filosofian’ syntyyn modernismin ilmentymänä, joka muistuttaa, etteivät filosofian tieteellisyys ja humanismi ole keskenään ristiriidassa ja että nykyisinkin kuultavat ideologiset moitteet ”positivismista” on aihetta jättää historiaan (luku 4). Sen jälkeen selvittelen (Max Weberin kuuluisaa ilmaisua käyttäen) maailman ”taiaista vapauttamisen” (*Entzauberung*) merkitystä ”valistuneen” nykyfilosofian ytimessä (luku 5) – jälleen myös sivuten uskontoa ja uskonnonfilosofiaa, joiden eettistä vastuullisuutta modernissa ajassa peräänkuulutan etenkin konservatiivisen uskonnollisen eksklusivismin pragmatistisen kritiikin pohjalta (luku 6).

Tarkasteltuani luvuissa 4–6 tieteenfilosofiaa, uskonnonfilosofiaa sekä uskonnotutkimuksen etiikkaa ja tieteenfilosofiaa siirryn luvuissa 7–10 soveltavampiin kysymyksiin humanismista ja ihmisen paikasta maailmassa aikamme suurten ongelmien, kuten sodan, pandemioiden ja ilmastokriisin yhteydessä. Pohdin (nyt jo pienen historiallisen etäisyyden päästä)

koronakriisin luonnetta humanistisen etiikan ja erityisesti uskonnonfilosofisen *teodikea*ongelman kannalta (luku 7). Ilmastokriisi olisi liian laaja kysymys tässä teoksessa kattavasti käsiteltäväksi, mutta esitän joitakin huomioita humanismin merkityksestä sen yhteydessä – keskustelukumppaneinani G. H. von Wrightin kulttuuripessimismi ja Ilkka Niiniluodon tekniikan filosofia – koettaen kulkea liioitellun pessimismin ja edistysuskaisen (teknologisen) optimismin välistä meliorismin kriittistä keskitietä (luku 8). Kritisoin myös pasifismia ja puolustan sotilaallisen varautumisen merkitystä sekä yleisemmin perusarvojemme turvaamisen merkitystä – niin sisäisiä kuin ulkoisiakin uhkia vastaan (luku 9). Muistutan eettisen elämän- ja maailmanjärjestyksemme suojelemisen ja itsekriittisen koettelemisen holistisesta pragmaattisesta projektista (luku 10).

Teoksen päättää epilogi, jossa varoitan optimismin turmiollisuudesta ja palaan vielä perusarvojen – erityisesti vapauden – puolustamisen välttämättömyyteen. Näin teos artikuloi lopulta humanismia eräänlaisella metatasolla: meidän on jatkuvasti kamppailtava sen puolesta, että kaikkien huolten ja vaarojen keskelläkin kykenemme yhä itsekriittisesti mieltämään inhimillisen elämänmuotomme vapauden ja vastuun kentäksi.

Humanismia on – osin posthumanismin vahvistuneiden virtausten vastapainona – jonkin verran käsitelty viimeaikaisessa filosofisessa kirjallisuudessa. Erityismaininnan ansaitsee Jarno Hietalahden kattava teos *Ihmisyyden ytimessä* (Gaudeamus 2023). Oma kirjani ei pyri humanismin yleiseen aate-historialliseen tai systemaattiseen tarkasteluun eikä siten kilpaile Hieta-

lahden kanssa. Koetan omalta osaltani – myös aiempien humanismiaiheisten teosteni kysymyksenasetteluista osin jatkaen – osoittaa humanististen teemojen runsauden (mutta samalla yhtenäisyyden) tiedepolitiikasta uskonnon-filosofian kautta Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan ja koronapandemian kaltaisten aikamme kriisien ajattelemiseen. Samalla koetan korostaa humanistisen ja rationaalisen tieteellisen ajattelun kiinteää yhteyttä. Valistusta ja *Entzauberungia* käsittelevän luvun 5 termin: luonnontieteellisen maailmankuvan ylivaltalta on kiistaton, mutta sen korostaminen menee liian pitkälle, jos inhimillisen kokemusmaailman peruspiirteitä – kuten tässäkin teoksessa käsiteltyjä ajallisuutta, vapautta ja normatiivisuutta – tarkastellaan reduktiivisesti vain esimerkiksi fysikaalisen tai biologisen maailmankuvan piirissä ja ehdoilla. Toisaalta juuri näihin ihmisen maailman elementteihin meidän on jatkuvasti suunnattava kriittinen, etenkin itsekriittinen, katseemme.

Luonnostelemassani filosofisessa tarkastelutavassa toistuu yhä uudestaan kysymys erilaisten inhimillisen elämän ulottuvuuksien mahdollisuuden välttämättömistä ehdoista. Tämä Immanuel Kantin transsendentaali-filosofiasta peräisin oleva strategia läpäisee kirjan lukuja yhdessä teoreettisimmankin filosofian käytännöllistä relevanssia painottavan pragmatismien kanssa, vaikkei tätä teosta olekaan tarkoitettu sen enempää skolaariseksi Kant-tutkimukseksi kuin pragmatismien historialliseksi tulkinnaksikaan. Erittelen elämänmuotoomme kuuluvien keskeisten käytäntöjen, kuten tieteen, uskonnon ja poliittisen keskustelun, mahdollisuuden edellytyksiä ja

näiden edellytysten kohtaamia vaikeuksia kriisiytyneessä maailmassamme.

Moni humanismin ja humanististen tieteiden filosofian keskeinen kysymys jää tässä kirjassa vain aivan yleisluontoisesti muotoiluksi. Laajemmin pohdin eräitä vain lyhyesti sivuamiani teemoja esimerkiksi viime vuosien teoksissani *Pragmatist Truth in the Post-Truth Age. Sincerity, Normativity, and Humanism* (Cambridge University Press 2021), *Ihmisen maailma* (niin & näin 2021), *Toward a Pragmatist Philosophy of the Humanities* (SUNY Press 2022), *Toista ajatellen. Historiallis-kulttuurisia näkökulmia toiseuden kohtaamiseen* (yhdessä Sari Kivistön kanssa, SKS 2022), *Humanism, Anti-theodicism, and the Critique of Meaning in Pragmatist Philosophy of Religion* (Lexington 2023), *Critical Distance. Ethical and Literary Engagements with Detachment, Solitude, and Otherness* (yhdessä Sari Kivistön kanssa, Springer, 2023) ja *“The Unthinkable” in Ethics, History, and Philosophical Anthropology* (Bloomsbury 2025). Omalla tavallaan teos jatkaa myös aiemman ntaamo-kirjani *Ota elämä vakavasti. Negatiivisen ajattelijan opas* (2018) ’vakavan elämänasenteen’ hahmottelua. Miksi siis jälleen yksi kirja näiden kaikkien lisäksi? Tähän kysymykseen voidaan koettaa vastata sekä yleisemmällä kulttuurisella että henkilökohtaisemmalla tasolla.

Vaikka kirjoja julkaistaan paljon, niiden asema kulttuurissamme koetaan yhä selvemmin vaarantuneeksi: monet eivät juurikaan lue kirjoja, ja monet niistä, jotka lukevat, tarttuvat herkimmin silkkään viihteeseen, ”tietokirjoiksi” kutsuttuihin *selfhelp*-oppaisiin tai some-

julkkisten hätäisesti toimitettuihin elämänviisauksiin. Nuorten katoavasta lukutaidosta ja -innosta tuskaillaan. Kirjahyllyjäkään ei tahdo kaikista huonekaluliikkeistä enää löytyä. Vakavaa filosofista kirjallisuutta julkaisevat Suomessa lähinnä pienehköt kustantamot. Nämäkin ovat ”humanistin huolia”. Tahdon omalta pieneltä osaltani jatkuvasti pitää yllä myös suomen kielellä käytävää filosofista keskustelua, vaikka päätyöni julkaisenkin kansainväliselle akateemiselle yleisölle englanniksi.

Omaa filosofista tuotantoani ja sille kontekstin muodostavaa yleisempää kulttuurikeskustelua tarkastellessani olen yhä selvemmin todennut nimenomaan kirjan – joko tutkimusmonografian tai hieman laajemmalle lukijakunnalle suunnatun, usein esseisiin pohjautuvan teoksen – työskentelyni perusyksiköksi. Kirjoitan tavallaan samaa kirjaa yhä uudestaan: työstän erilaisia näkemyksiä ja näkökulmia jatkuvasti uusissa yhteyksissä ja hieman uusin tavoin palaten loputtomasti samoihin peruskysymyksiin, jotka eivät sittenkään pysy aivan samoina julkaisusta toiseen. Kun julkaisen jostakin aiheesta filosofisen artikkelin, tieteellisemmän tai populaarimman, en koe työn olevan täysin valmis ennen kuin kirjoitus sijoittuu – yleensä vahvasti muokattuna – osaksi jotakin kirjan laajuista kokonaisuutta, jossa se saa ympäristöstään uusia merkityksiä. Erityisesti filosofiassa kaikki kysymykset liittyvät kaikkiin muihin kysymyksiin; filosofia on kokonaisuus, jota on muokattava koko ajan uusiksi.

Siksi tämäkin kirja.

Tämä linjaukseni ei tarkoita, että sellaiset filosofit (tai muut tutkijat) olisivat väärässä, jotka julkaisevat

pääasiassa kansainvälisissä aikakauslehdissä ilmestyviä artikkeleita eivätkä (enää) juurikaan kirjoja. Päinvastoin: niin filosofiassa kuin muillakin aloilla on ymmärrettävä tutkimus- ja julkaisutoiminnan moninaisuus. On kunnioitettava tutkimuksen sisältä nousevien käytäntöjen ja niihin liittyvien toimintatapojen autonomiaa eikä pakotettava kaikkia aloja tai tutkijoita samaan muottiin. (Tämänkin teoksen tiedepoliittiset osiot sivuavat tällaisen diversiteetin arvostamisen tärkeyttä.) Kun arvioidaan kirjoittajan tuotantoa, on aina käsitettävä se konteksti, jossa hän työskentelee. Toivon lukijan lähestyvän tätä teosta ilmentymänä filosofisen työskentelyn holistisuutta korostavasta ajattelusta, jossa artikkelin laajuiset ideat saavat varsinaisen paikkansa vain osana laajempaa ja systemaattisempaa kokonaisuusitystä.

Kirjan kokonaisuus voi vaikuttaa moniainekeksiseltä. Juuri humanismin yleinen teema kuitenkin sitoo – toivoakseni – kiinteästi yhteen sekä tiede- ja yliopisto-poliittisia, filosofis-teologisia että yleisemmin yhteiskunnallisia kysymyksenasettelujani. Kaikissa niissä pohditaan ihmisen elämää ihmisen maailmassa ja yritetään hahmottaa tälle elämälle asettuvia uhkia mahdollisimman rehellisesti. Voitaisiin myös sanoa, että humanismia ja humanistisia tieteitä käsittelevät tarkasteluni ovat yritelmiä tehdä ymmärrettäväksi inhimillisen maailman ’järjestystä’. Samalla kirjan kolmen pääosan voidaan nähdä heijastavan akateemisen tutkimuksen moninaista ”vaikuttavuutta”, kuten nykyisin on muodikasta sanoa. Alkupuolella tavoiteltu vaikuttavuus on tieteen (erityisesti oman alani filosofian ja humanistisen tutkimuksen laajemmin) sisäistä;

tästä näkökulma laajenee maailmankatsomukselliseen vaikuttavuuteen, mukaan lukien etiikkaan ja loppupuolella yhteiskunnallisempiin teemoihin (eli joskus harhaanjohtavasti yliopistojen ”kolmanneksi tehtäväksi” mainittuun yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen).

Tätä teosta suunnitellessani huomasin sattumalta, että kirjahyllyssäni on selvä kolo, josta puuttuu – näin aukon ympärillä olevista kirjoista on pääteltävissä – Oiva Ketosen (1913–2000) merkittävä nuoruudenteos *Suuri maailmanjärjestys*. Helsingin yliopiston teoreettisen filosofian professorina Eino Kailan ja Ilkka Niiniluodon välissä yli neljännesvuosisadan toiminut Ketonen, josta edeltäjänsä ja seuraajansa tavoin tuli myöhemmin akateemikko, julkaisi tuon kirjan 1948. Alaotsikkonsa mukaisesti se on ”tutkimus maailmankuvan historiasta” ja selvittelee tieteenfilosofisesta näkökulmasta luonnon-tieteellisen maailmankuvan kehitystä, muun muassa fysiikan ja tähtitieteen vaiheita. Muistan ostaneeni kadottamani Ketosen kirjan opiskeluaikanani 1990-luvulla antikvariaatista – hinta oli sadan markan tienoilla – ja muistan kursorisesti lukeneeni sitä erityisesti pragmatismien reseptiä suomalaisen filosofian historiassa käsitelleitä tutkimuksiani varten, mutta sitä en (yllätyksekseni) muista, minne olen opuksen sittemmin sijoittanut. Kirjojen kadottaminen on minulle hyvin epätyypillistä. Mahdollisesti olen lainannut niteen jollekulle ja sittemmin unohtanut näin tehneeni.

Suuren maailmanjärjestyksen katoaminen kotikirjastostani ajoittuu hetkeen, jona maailmastamme todellakin tuntuu järjestys kadonneen (vrt. luvut 9 ja 10). Sota on palannut Eurooppaan, ja huolta kannetaan jopa

skenaarioista, joissa Venäjä ryhtyisi avoimeen konfliktiin länsimaiden kanssa. Naapurimaamme, jonka mielivallalta Oiva Ketonenkin joutui yhteiskuntaamme 1940-luvulla rintamalla puolustamaan, uhkaa maailmanjärjestystämme jopa ydinasein. Edes Naton pelote ei ole samanlainen itsestäänselvyys kuin aiemmin, koska Yhdysvalloissa presidentti näyttää ainakin jossain määrin sympatisoivan Venäjää. Maailmanjärjestyksen peruspilareja on varauduttava puolustamaan, mutta samalla Euroopan ikiomat populistit niin äärioikealla kuin -vasemmallakin vaikeuttavat näitä pyrkimyksiä parhaansa mukaan. ”Rauhasta” on tullut poliittisesti räsitetty sana, josta puhuminen ei suinkaan ole viatonta.

Maailmanpoliittisen järjestyksen katoamisen lisäksi Ketosen kirjan kohtalo tuo mieleen filosofisempia kysymyksiä. Perinteisesti on tehty erottelu ’olemisen järjestyksen’ ja ’käsitteellisen järjestyksen’ välillä. Antiikissa ja keskiajalla oli tapana ajatella näiden vastaavan jokseenkin ongelmattomasti toisiaan: ihmisjärki voi tavoittaa todellisuuden perimmäisen rakenteen. Esimerkiksi Aristoteles löytää kyllä kategoriansa siitä, miten kielessä sanomme erilaisia asioita, mutta katsoo niiden kertovan meille maailman ”omasta”, meistä ontologisesti riippumattomasta järjestyksestä. Aristoteelinen maailmanjärjestys on väistämättä sellainen kuin on: kaikki aidot mahdollisuudet toteutuvat. Tätä ’olevaisen suurta ketjua’ ja sen murtumista ovat monet filosofian historioitsijat tarkastelleet – viime vuosisadalla esimerkiksi A. O. Lovejoy klassikotutkimuksessaan *The Great Chain of Being* (1936) ja Jaakko Hintikan Lovejoy-kritiikin vanavedessä Simo Knuuttila varhaisessa

toimitetussa teoksessaan *Reforging the Great Chain of Being* (1981).

Erityisesti Knuuttilan myöhemmät tutkimukset modaalikäsitteiden historiasta osoittivat, että jo myöhäis-keskiajalla kävi mahdolliseksi ajatella maailmanjärjestys kontingentiksi. Olisi rajoitettu Jumalan täydellistä vapautta, jollei hänellä olisi ollut maailmaa luodessaan mahdollisuus valita kaikkien mahdollisten maailmojen välillä. Niinpä maailmaamme järjestävät luonnonlaitkin ovat kontingenteja: ne voisivat olla toisenlaisia kuin ovat. Aktuaaliselle maailmalle on aitoja toteutumattomia vaihtoehtoja, joiden mahdollisuutta mikään korkeampi 'järjestys' ei sulje pois. Tämä maailmanjärjestyksen uusi tulkinta mahdollisti uuden ajan alussa modernin tieteen synnyn, mutta vanha aristoteelinen järjestys oli ensin ikään kuin kadotettava. Aristoteelisen realismin ikaikaista järjestystä astui sotkemaan keskiajan nominalismi, jota Umberto Eco *Ruusun nimessäkin* (1980) käsitellään. Myös Eco romaani päättyy entisen katoamiseen: ruusun tapaan lakastuvasta menneestä "on jäljellä vain nimi, meille ovat jääneet pelkät nimet".

Olisi kuitenkin inhimillisen vapauden liioittelua ajatella ääri nominalistiseen tapaan, että koko maailmanjärjestys voitaisiin pystyttää pelkän kielen – nimien – voimin. Emme luo maailmaa tyhjästä, eikä kaikki ole 'tekstiä', vaikka Jacques Derrida kirjoittikin, ettei tekstin ulkopuolella ole mitään. Maailmamme järjestys on olemisen ja sen käsitteellistämisen erottamaton yhdistelmä. Ihmisestä täysin riippumaton olemisen järjestys voi olla Ketosen kirjan kappaleeni tavoin lopullisesti kadonnut, mutta on omalla vastuullamme,

”

meidän on jatkuvasti kamppailtava sen puolesta, että kaikkien huolten ja vaarojen keskelläkin kykenemme yhä itsekriittisesti mieltämään inhimillisen elämänmuotomme vapauden ja vastuun kentäksi.

PROFESSORI SAMI PIHLSTRÖMIN EDELLINEN
NTAMO-TEOS *Ota elämä vakavasti* SYNNYTTI
LAAJAA JULKISTA KESKUSTELUA.

NTAMO 2025

9 789522 159540

ISBN 978-952-213-954-0